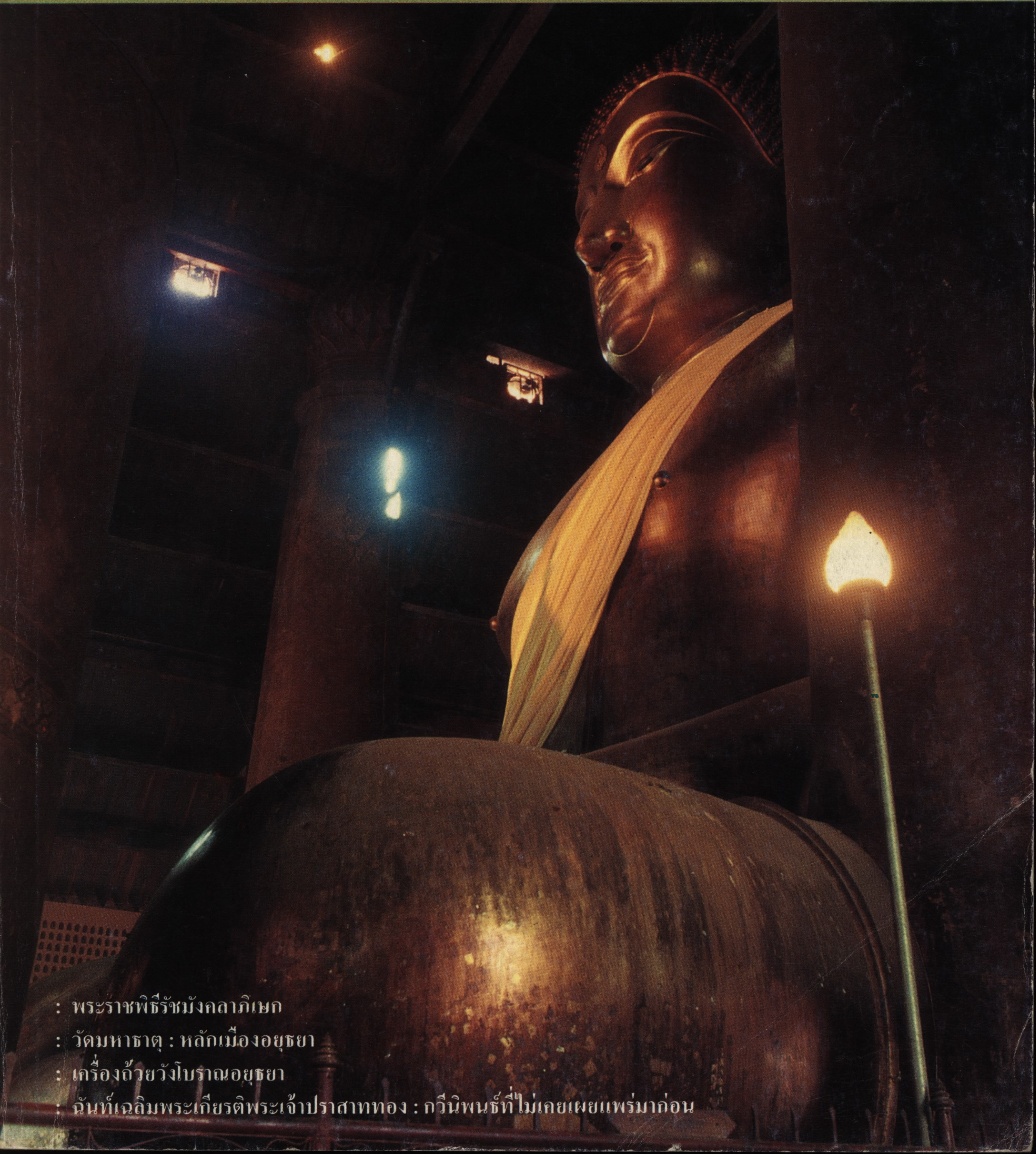

ศิลปากร

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๓๒ เล่มที่ ๔ กันยายน - ตุลาคม ๒๕๓๑ ISSN 0125-0531

: พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

: วัดมหาธาตุ : หลักเมืองอยุธยา

: เครื่องถ้วยวังโบราณอยุธยา

: ฉันทน์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง : กวีนิพนธ์ที่ไม่เคยเผยแพร่มาก่อน

สารบัญ

พิธียกนพปฎลมหาเศวตฉัตร
ยอดพระที่นั่งชัยมงคลภิเศก

๔

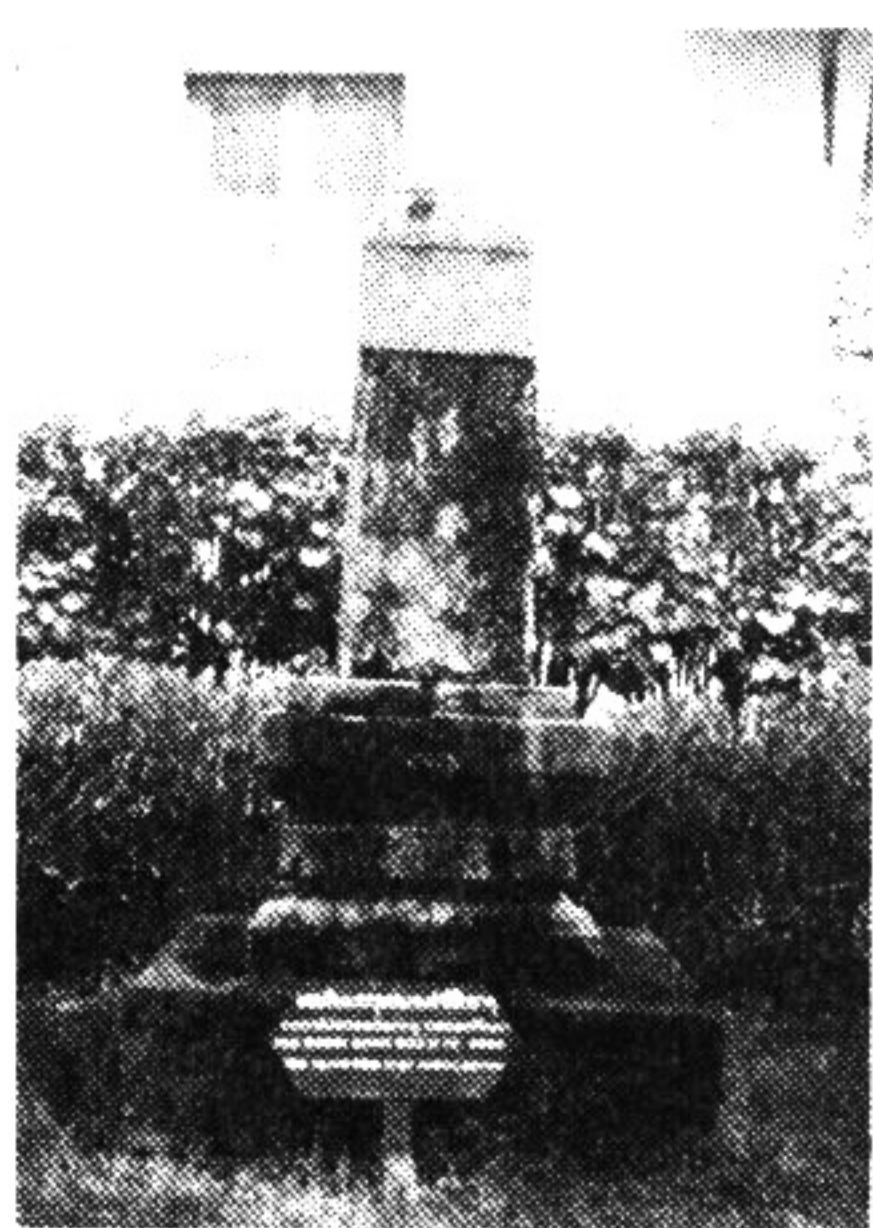
พระราชพิธีรัชมังคลาภิเศก

๑๓

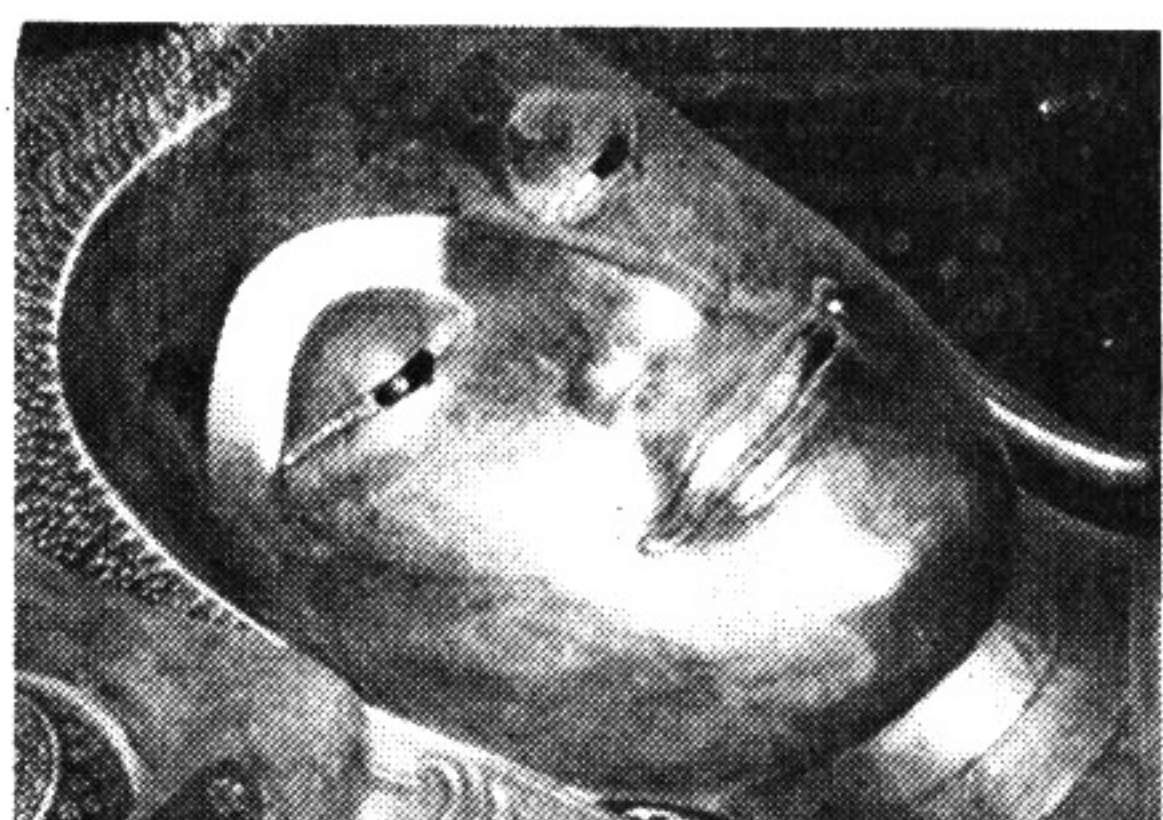

มหาธาตุหลักเมืองกรุงศรีอยุธยา

๓๘

ศิลาจารึก ชะลอพระพุทธไสยาสน์วัดตลาด ๔๖

เครื่องถ้วยในวังหลวงพระนครศรีอยุธยา ๕๐

แง่คิดจากกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากร
ทางวัฒนธรรม ๕๙

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินชม
โบราณสถานและแหล่งประวัติศาสตร์
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๖๓

โบราณวัตถุขอลันดาที่พบในอยุธยา ๗๖

ฉันท์เฉลิมพระเกียรติพระเจ้าปราสาททอง ๘๕

บรรยายภาพปกหน้า - ปกหลัง ๙๖

เศียรพระพุทธรูปไสยาสน์
วัดป่าโมก จ.อ่างทอง

คำจารึก

๑. ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑ อังสง^๒ ๒๒๗๑ ศก^๑
วิชาขยมาศ^๓ ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑
๒. พระบาทพระศรีสรรเพชญ์สมเด็จเอกาทศรุต
อิศวรบรมนาถบรมบพิตรพระ
๓. พุทธเจ้าอยู่หัว พระเจ้าประสาธทองพระเจ้า
ช้างเมี่ยมพระเจ้าช้างเผือกทรง
๔. ทศพิธราชธรรม กอปรด้วยพระเดชฤทธิสิทธิ
ศักดิ์ฤทธิเดชสังหารวิศาล
๕. วิสุทธิอุดมบรมจักรพรรดิศรธรรมมิกราชา
ธิราชอันประเสริฐ เสด็จพระราชดำ
๖. เนนกริธานรานิกรวรมุขมนตรีพิริโยธา
ขึ้นมายกชลอพระพุทธรูปไสยาสน์อนาราม
๗. ตำบลป่าโมกซึ่งจะถึงแก่อุทกอันตราย
ขึ้นมาจากฝั่งคองคาลันมรรคาสีเส้นสี่วา
ถึง

คำอ่าน

- ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑ อังสง^๒ ๒๒๗๑ ศก^๑
วิชาขยมาศ^๓ ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑
- พระบาทพระศรีสรรเพชญ์สมเด็จเอกาทศรุต
อิศวรบรมนาถบรมบพิตร พระ
- พุทเจ้าอยู่หัว พระเจ้าประสาธทอง^๔ พระเจ้า
ช้างเมี่ยม พระเจ้าช้างเผือก ทรง
- ทศพิธราชธรรม กอปรด้วยพระเดชฤทธิสิทธิ
ศักดิ์ฤทธิเดชสังหารวิศาล
- วิสุทธิอุดมบรมจักรพรรดิศรธรรมมิกราชา
ธิราชอันประเสริฐ เสด็จพระราชดำ
- เนนกริธานรานิกรวรมุขมนตรีพิริโยธา
ขึ้นมายกชลอ^๕ พระพุทธรูปไสยาสน์ ณ อาราม
- ตำบลป่าโมก ซึ่งจะถึงแก่อุทกอันตราย^๖
ขึ้นมาจากฝั่งคองคาลันมรรคาสีเส้นสี่วา^๗
ถึง

๑ ๒๒๗๑ ศก-พุทธศักราช ๒๒๗๑

๒ อังสง^๒ ๒๒๗๑ ศก-ปีมะแม(อช-แพระ)

๓ วิชาขยมาศ, วิชาขยมาศ-เดือน ๖

๔ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑ ๒๒๗๑ ศก^๑

๕ จันทร-วันจันทร์

๖ พระเจ้าประสาธทอง ส่วนมากจะใช้ว่า พระเจ้าปราสาททอง

๗ ยก-เคลื่อนไปทั้งหมด เช่นยกทัพ ชะลอ-พุงไว้, ประคองไว้

๘ ถึง-ถึง, อุทกอันตราย-อันตรายอันเกิดจากน้ำ

๙ ลันมรรคาสีเส้นสี่วา-ลันระยะทางสี่เส้นสี่วา

๘. ให้สถาปนาพระมหาวิหารพระพุทธไสยาสน์
ไว้ ณ โบราณวาส อันชื่อวัดตลาดในะ
๙. สถานที่นี้แล้ว จึงมีพระราชโองการมาน
พระบันฑิตดำรัส เหนือเกล้าเหนือกระ
๑๐. หม่อม สังกัพระราชสงครามว่าพระ
วิหารเก่านั้นโบราณสถาปนาไว้ ในอาราม
วัดะ
๑๑. ตลาดนี้ ฝาผนังแลหลังคาพระวิหารนั้น
ทำรุดทุดโทรม แลพระพุทธรูป
๑๒. ในพระวิหารนั้นเล่าหมองนัก แลให้
เร่งกู้พระวิหารนั้นลงจให้สถาปนา
เป็นพระ
๑๓. วิหารอุโบสถไว้สำหรับพระสงฆ์กระทำ
อุโบสถการิกัมสืบไปในอนาคตกาล
แลครั้นกู้พระ
๑๔. วิหารเก่านั้นลงสำเร็จแล้ว ครั้นถึงอัฐ
สังวัจฉร เชษฐมาสกาลปักข ปัญจมีติถี
๑๕. อาทิตยวารเพลรุ่งแล้วนาฬิกา ๗ บาท
กอบด้วยศุภนักขัตตฤกษ์นิมิตอันประ
๑๖. เสรีดิ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัวเสด็จแรก
๑๗. สถาปนาพระมหาวิหารอุโบสถนี้แล้ว จึงมี
พระราชโองการมานพระบันฑิตดำรัสสั่ง
แก่
๑๘. เจ้าพญาศรีธรรมมาธิราชแลพระศรีมโหสถ
ให้ทำเป็นพระตำราจาริกลงในแผ่นศิลา
๑๙. ไว้ ในพระมหาวิหารอุโบสถนี้ เพื่อจให้
เป็นประโยชน์แก่พระภิกษุสงฆ์อันเป็นะ

- ให้สถาปนา^๑ พระมหาวิหารพระพุทธไสยาสน์
ไว้ ณ โบราณวาส^๒ อันชื่อวัดตลาดใน
สถานที่นี้แล้ว จึงมีพระราชโองการมาน
พระบันฑิตดำรัส^๓ เหนือเกล้าเหนือกระ
หม่อม สังกัพระราชสงครามว่า พระ
วิหารเก่านั้นโบราณสถาปนาไว้ในอาราม
วัด
ตลาดนี้ ฝาผนังแลหลังคาพระวิหารนั้น
ทำรุดทุดโทรม^๔ แลพระพุทธรูป
ในพระวิหารนั้นเล่าหมองนัก แลให้
เร่งกู้^๕ พระวิหารนั้นลง จะให้สถาปนา
เป็นพระ
วิหารอุโบสถไว้สำหรับพระสงฆ์กระทำ
อุโบสถการกรรมสืบไปในอนาคตกาล
แลครั้นกู้^๕พระ
วิหารเก่านั้นลงสำเร็จแล้ว ครั้นถึงอัฐ
สังวัจฉร เชษฐมาส^๖ กาฬปักขปัญจมีติถี^๗
อาทิตยวาร^๘ เพลรุ่งแล้วนาฬิกา ๗ บาท^๙
กอบด้วยศุภนักขัตตฤกษ์นิมิตอันประ
เสริฐ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว เสด็จแรก
สถาปนาพระมหาวิหารอุโบสถนี้แล้ว จึงมี
พระราชโองการมานพระบันฑิตดำรัสสั่ง
แก่
เจ้าพญาศรีธรรมมาธิราช และพระศรีมโหสถ
ให้ทำเป็นพระตำราจาริกลงในแผ่นศิลา
ไว้ในพระมหาวิหารอุโบสถนี้ เพื่อจะให้
เป็นประโยชน์แก่พระภิกษุสงฆ์อันเป็น

๑ ให้สถาปนา-ให้สร้าง, ให้ซ่อมแซม

๒ โบราณวาส-วัดโบราณ, วัดที่สร้างไว้แต่ครั้งเก่า

๓ บันฑิต (ราชาศัพท์)-คำสั่งฝ่ายกรมพระราชวังบวรฯ

๔ ทำรุดทุดโทรม ปัจจุบันใช้ ทำรุดทุดโทรม

๕ เร่งกู้ พยัญชนะที่ปรากฏในจำลองสำเนาศิลาจารึกเป็น “กู้” พยัญชนะตัว “กู้”-ฤ (รี) กู้-กู้-รี (รื้อ)

๖ เชษฐมาส-เดือน ๗

๗ กาฬปักขปัญจมีติถี-วันแรม ๕ ค่ำ

๘ อาทิตยวาร-วันอาทิตย์

๙ เพลรุ่งแล้วนาฬิกา ๗ บาท น่าจะได้แก่เวลา ๖ โมงเช้า กับ ๔๒ นาที บาท-๑ ใน ๑๐ ของนาฬิกา (พจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยฯ, ๒๔๙๓) และ ๑ ใน ๑๐ คือบาท-๖ นาที (ก่องแก้ว วีระประจักษ์)

๒๐. พระพุทธรุสให้จำเรญในพระศาสนา
สืบไปตราบเท้าห้าพันพระพรรษา ว่า
พระ
๒๑. สงฆ์อันจะทำอุโบสถากำมในพระมหา
วิหารอุโบสถนี้ ถ้าแลพระสงฆ์ผู้เป็นอธิ
๒๒. การแลพระสงฆ์อันเป็นอันดับในอาราม
นี้ก็ดี แลพระสงฆ์อนารามอื่นแลจะมา
กระทำ
๒๓. อุโบสถากำมในอารามพระพุทธรุส
ยาสนนี้ก็ดี ให้ประพฤติตั้งอยู่ในจัตุ
ปาริสุทธ
๒๔. ศิลตามพระวินัยบัญญัติ แลประนิบัติ
เป็นเอกจิตเอกฉันทพร้อมกันตามพระ
พุทธรุ
๒๕. วาท จึงให้กระทำอุโบสถากำมในพระ
มหาวิหารอุโบสถหลวงนี้ ถ้าแลสงฆ์
รูปใด
๒๖. แลมิได้ทำตามพระวินัยพระพุทธรุเจ้า
บันฑูร แลรู้ในใจเองแล้วอย่าได้เข้า
ในพระ
๒๗. วิหารอุโบสถหลวงอนารามนี้ตราบเท้า
ห้าพันพระพรรษา ถ้าแลพระสงฆ์รูปใด
๒๘. สำเรจกิจแล้วไล่ ให้ตรวจน้ำสโนทก
ถวายพระราชากุศลจกทุกวันอุโบสถ
นนั้น ะะ

- พระพุทธรุสให้จำเรญในพระศาสนา
สืบไปตราบเท้า^๑ ห้าพันพระพรรษา^๒ ว่า
พระ
- สงฆ์อันจะกระทำอุโบสถากำมในพระมหา
วิหารอุโบสถนี้ ถ้าแลพระสงฆ์ผู้เป็นอธิ-
การ แลพระสงฆ์อันเป็นอันดับในอาราม
นี้ก็ดี แลพระสงฆ์ ฌ อารามอื่นแลจะมา
กระทำ
- อุโบสถากำมในอารามพระพุทธรุส-
ยาสนนี้ก็ดี ให้ประพฤติตั้ง (ตน) อยู่ในจัตุ
ปาริสุทธ
- ศิล^๓ ตามพระวินัยบัญญัติ แลประนิบัติ^๔
เป็นเอกจิตเอกฉันท พร้อมกันตามพระ
พุทธรุ
- วาท จึงให้กระทำอุโบสถากำมในพระ
มหาวิหารอุโบสถหลวงนี้ ถ้าแล (พระ) สงฆ์
รูปใด
- แลมิได้ทำตามพระวินัยพระพุทธรุเจ้า
บันฑูร^๕ แลรู้ในใจเองแล้วอย่าได้เข้า
ในพระ
- วิหารอุโบสถหลวง ฌ อารามนี้ ตราบเท้า
ห้าพันพระพรรษา ถ้าแลพระสงฆ์รูปใด
- สำเรจกิจแล้วไล่ ให้ตรวจน้ำ^๖ สโนทก
ถวายพระราชากุศลจกทุกวันอุโบสถ^๗
นนั้น ะะ

๑ ตราบเท้า, ตราบเท้า-ตลอด, ลั้น, ถึง

๒ พระพรรษา-พระวัสสา

๓ จตุปาริสุทธศิล, จตุปาริสุทธศิล ศิลคือความบริสุทธิ์ ๔ อย่าง คือ

๑. ปาฏิโมกขสังวร สำรวมในพระปาฏิโมกข์

๒. อินทริยสังวร สำรวมตามอณุกูลกายใจ

๓. อาชีวะปาริสุทธิ เลี้ยงชีพโดยทางสุจริต

๔. ปัจจัยสันนิสิต พิจารณาก่อนที่จะบริโภคปัจจัย (ประมวลศัพท์ศาสนา ป.มุกทนต์)

๔ ประนิบัติ, ประนิบัติ-ปฏิบัติ คือการประพฤติ

๕ บันฑูร ในที่นี้หมายถึงพระดำรัส หรือข้อห้ามที่พระพุทธรุเจ้าทรงบัญญัติไว้

๖ ตรวจน้ำ-กรวดน้ำ คือการหลั่งน้ำ หรือพิธีแผ่ส่วนบุญด้วยการหลั่งน้ำ

๗ วันอุโบสถ คือวันที่พระสงฆ์ประชุมพร้อมกัน เพื่อฟังพระปาฏิโมกข์ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ หรือวันแรม ๑๔ ค่ำ

(หมายถึงวันที่เรียกว่า เดือนขาด)